

HADTÖRTÉNELMI APRÓSÁGOK.

Kowelsdammi Pauliny Mihály huszárcapitány vitézietei az 1812. évi hadjáratban.¹

Z 1812. évi francia-orosz háború százéves fordulója alkalmából megemlékezünk Kowelsdammi Pauliny Mihály 1. huszárezredbeli kapitányról, ki nagy hírnévre vergődött a hadjáratban tanúsított rettenthetlenségével és vitézségével.

Julius 18-án Lubiecz közelében megrohanta az oroszok őrcsapatát, elfogta vezető tisztjüket és 17 emberüket, a mikor pedig az orosz tartalékok előre vágattak, ezeket is szétrebbentette és ő maga vágta le a vezénylő tisztet. Augusztus 4-én századával Ruzanára lovagolt az ellenség kikémlése végett. Éjjeli 11 órakor indult el a legnagyobb sötétségben s már éjfélkor fölverte a 900 emberből álló orosz huszár- és kozákcsapatot. Támadásával annyira megrettentette az ellenséget, hogy ez hanyatt-homlok elmenekült és veszni hagyta a városban fölhalmozott élelmiczikkeket.

A poddubniei csata után Luzk felé visszavonuló oroszokkal elveszett az összeköttetés. Pauliny vállalkozott az ellenség felkeresésére. Útját állotta azonban a Turija megáradt vize, melynek hídjait az oroszok lerombolták, a kömpokat, csónakokat és tutajokat pedig vagy fölégették, vagy a tulsó partra vitték. A rettenthetlen huszár, ki nem ismert akadályt, nem riadt vissza, hanem átusztatta századával a Turija megáradt vizét, rajtahajtott a Kolodosnánál álló kozákokon, kiverte őket erősített állásukból, azután huszárjainak egy részével a futók után iramodott, többi lovasát pedig Kolodesná védelmére visszahagyta. Ennek volt köszönhető, hogy Schwarzenberg zavartalanul érte el a Turija vonalát.

¹ Geschichte des k. u. k. Husaren-Regiments Kaiser Nr. 1.

Frölich tábornok könnyű dandárának szeptember 19-én kém-szemlére való kirendelése alkalmával Gnidavánál kissé elhamarkodótan megtámadta az előtte fölbukkanó kozák csapatot. A kozákok törbe esáltak és körülfogták. A tusakodásban Pauliny ide-oda forgó lova a zombékos talajon elcsúszott és fölbukott. Egy kozák legott rátámadt és lándzsáját vetette feléje. Olajos Jánosnak hívták azt a közvitézt, ki kapitánya életét megmentette azzal, hogy félreütötte a lándzsát, levágta a vad ellent, átengedte kapitányának a maga lovát, ő pedig az elesett kozák lovára pattant. Csakhamar mindkét részről összetódultak a csapatok és nagy viaskodás támadt. A miéink sehogy sem boldogultak az ijesztően szaporodó tatárokkal, baskirokkal és kozákokkal, a kik végül óriás félkörben indultak döntő rohamra lovaságunk ellen. Pauliny, a ki közben hét huszár³szakaszt gyűjtött maga köré, észrevette a veszedelmet és oly hevesen támadta meg a nagy zajjal rohanó vad hadat, hogy ez megállott addig, míg tüzérésünk javunkra el nem döntötte az ütközetet.

Szeptember 29-én a Frölich tábornok vezette lovas dandár Ljubomlig vissza vetette az ellenséges lovasságot. A Blankenstein huszárrok néhány szakasza kissé messze kitért s az orosz lovasság kelepcéjébe jutott. Pauliny, ki századával a második harcvezetési vonalban állott, nem nézhette honfiainak veszedelmét, előretört 40 lovasával, szétverte az oroszokat és kiszabadította a fogságukba jutottakat. Október 20-án Kelpenetznél átúsztatta a Bug vizét, meglepte és a chehanowiczi erdőségekbe üzte a hidat építeni készülő muszkákat, azután pedig szét-hányta a híd anyagát.

Legszébb tettei azonban a hadjárat utolsó szakára esnek, a mikor a magyar-osztrák hadtest oldalának biztosítására és portyázásokra kiküldötték Barcza főhadnagygyal, Castiglione és Forgách gróf hadnagyokkal, valamint 71 huszárral.

Eszélyesen és belátással vezette kis csapatát s nemcsak hogy fedezte seregtestünk oldalát, hanem közben megmentette az útjába eső raktárakat és kórházakat, fölverte az ellenséges őrségeket és kiszabadította az oroszok fogságába jutott katonáinkat. November 16-án Nowogrodeknél rajtaütött a harácsoló kozákokon, a kik közül 4 altisztet és 26 embert elfogott, az általuk harácsoló 150 marhát és 100 drb. juhot pedig zsákmányul ejtette. December 14-én Zedzien-cziczen kellett átvonulnia. A várost az oroszok tartották megszállva. Visszafordulni nem lehetett, fegyverrel kellett tehát utat nyitni. Pauliny két részre osztotta századát, berontott a városba és szétütötte a muszkák között. Ő maga vitézkedett a legjobban, meg is sebesült s

fölbukott lova alól csak nagy nehezen menthették ki legényei. Ezután Jaworba vonult, hogy megpihentesse csapatát. Alig hajtották azonban pihenőre fejüket, 300 kozák fogta körül a falut. Pauliny ekkor is kivágta magát. Huszárjainak egy részét puskázásra parancsolta s a míg ezek visszatartották az ellenséget, addig a többiek felnyergeltek, lóra kaptak és utat törtek maguknak az ellenségnek keresztül.

A Rozsnyón született vitéz katona 36 évi szolgálata alatt 200 csatában és ütközetben vett részt. 1813-ban a katonai Mária Terézia-rend lovagjainak sorába iktatták. Alezredes korában halt meg mint a lerchenfeldi invalidusok házának parancsnoka 1836-ban.

Harczok a divini mocsarakban.

Az 1812. évi francia-orosz háborúban részt vett magyar-osztrák hadtest kötelékébe tartozó magyar csapatok közül nemcsak a huszárrok tüntették ki magukat bravourjaikkal és portyázásaikkal, hanem gyalogságunk is tanubizonyságát adta derékségének.

Az augusztus 12-én vívott poddubniei csata után az oroszok vert hadának egyik hadosztálya Kobrinon át Diwin felé vonult vissza. Schwarzenberg tökéletessé igyekezvén tenni győzelmét, nyomon követte a menekülőket s augusztus 14-én a 2., 19., 32. és 34. magyar gyalogezredeléből alakított Bianchi hadosztályát rendelte ki az oroszok üldözésére.

Hogy a csapatok tetteit helyesen elbírálni tudjuk, ismernünk kell általában annak a területnek sajátosságait, melyen a csapatok működni hivatva voltak. Itt terült el a Poljesje mocsárnak legvadabb vidéke. Sehol Európában sincs ily szomorú tájék: ritkás erdőkkel tarkított beláthatatlan mocsár-terület, melyen számtalan kisebb és nagyobb vizér s folyó vezet le a posvány büzhödtt vizét. A posványokból és mocsarakból csak néhol emelkednek ki homokszigetek, melyeken az erdőségek fenevadjai miatt örökös rettegésben és csupán vadászattal, valamint halászattal foglalkozó emberek tanyáznak férgekkel teli nyomorult viskókban. A talaj minőségének mostohasága folytán az utakon kívüli mozgás alig volt lehetséges; csakis a száraz és magasabban fekvő helyeken lehetett szó rendszeres harcához fejlődésről. A tüzérséget használni egyáltalában nem lehetett, a gyalogság s a lóról leszállott lovasság pedig besüppedve az ingoványba, csak nagy erőfeszítéssel juthatott előre.

Az üldözésre nézve a 2. és 34. gyalogezred történetében a következőket olvassuk.¹

Kihalt térségeken vonult át az ezred, melyeken a bűzös mocsarakból és posványokból megriadt madarak vijjogása és utálatos béka-fajok brekegése hallatszott. Ezer számra rajzották körül a menetelőket a dögre és hulladékra leső varjak. A legénység nagy ügygyelbajjal ment a 36 órai esőzés által feneketlenné vált töltésúton. Elhullott lovak, eldobott felszerelési czikkek, elszórt élelem és összetört szekerek jelezték, hogy az ellenség is ezer bajjal küzd visszavonulásában. Az útmenti faházakat lerombolták, hogy ezek anyagával tegyék járhatóvá az utat. A katonák térdig gázoltak a sárban, a lovak pedig hasig besüppedtek. A harcához fejlődés és előnyomulás leírhatatlan akadályokba ütközött. A posványba, mocsárba kitért gyalogság csipőig elmerült s csak vergődve és lépésről-lépésre bukducsolva juthatott előre. Ur falu előtt félóránnyira az elővéd az ellenségnek 300 össze-vissza keveredett kocsijára bukkant ép akkor, mikor az ezeket kísérő katonák a szekerek rendezésén és kátyukból való továbbításán fáradozott. Bár a kocsik védelmére rendelt orosz vadász-zászlóalj egyideig sikeresen visszatartotta a miéinket, veszni hagyta a szekereket akkor, mikor a 34. gyalogezred két százada mezitláb és térden felül felgyürt nadrágban átgázolta az oldalakban elterülő ama posványos részeket, melyekre még az orosz katonák sem mertek rálépni! Az ellenség az üldözés feltartóztatása végett fölgyjuttotta az útmenti malmot és a posvány vízerén átvezető hidat. A kéznél levő 2. gyalogezred két százada legott előrerontott, megszalasztotta az ellenséget és eloltotta a tüzet, mire beesteledett.

A szívósság, melylyel az oroszok harczoltak, arra engedett következtetni, hogy még mindig nagy bajjal küzdenek javaik továbbításában. Ezért másnap sem pihenhetek a csapatok. Az élen a 2. gyalogezred 1. zászlóalja haladt, a mely nemsokára szembekerült a vonatának megmentése végett harczhoz fejlődött oroszokkal. A zászlóaljat vezető Hartopp százados 4 századdal arczban, két századdal ellenben oldalból háromszor egymásután oly hevesen megrohanta az ellenséget, hogy ez fölgyjutván több száz szekerét, Diwin felé elmenekült.

Az utak rosszasága miatt és a tartós esőzés következtében mély vizekkel borított posványokon át lehetetlen volt folytatni az üldözést, a miért a csapatok nagyobb része átvonult az Oszjaty, Mokranj Ratnó felé vezető útra.

¹ Geschichte des k. u. k. Infanterie-Regiments Nr. 2. und 34.

Hogy minő nagy akadályokkal kellett megküzeniök a csapatoknak, bizonyítja az, hogy három nap alatt csupán 35 km utat tehettek meg!

Veszteségeink voltak: 48 halott és 219 sebesült. Eltűnt 28 ember, kiknek legtöbbje olyan sebesült volt, ki besüppedvén a posványba, segítség hiányában pusztult el nyomorultul.

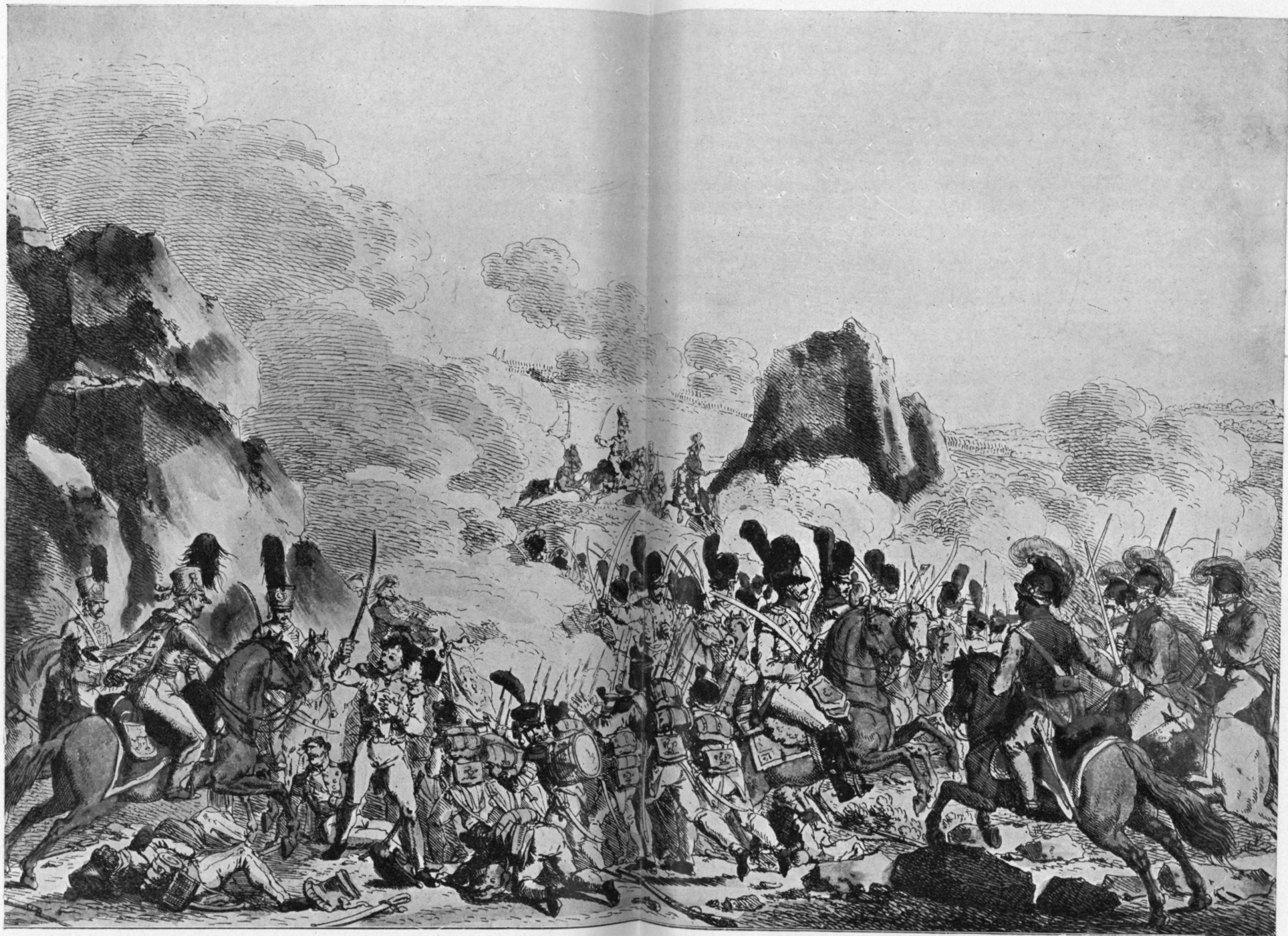
Radisits Mihály kapitány hőstette 1815 április 9-én.

I. Napoleonnak 1814-ben bekövetkezett bukása után Murat, a híres lovasvezér és Nápoly királya, elpártolt urától s a szövetségeseihez csatlakozott csupán azért, hogy megtarthassa trónusát. 1815-ben azonban visszapártolt Napoleonhoz, mikor ez Franciaországba tért és már márczius második felében a Póhoz vonult seregével, hogy az itteni tartományok felett is kiterjessze uralmát. Az egész Felső-Olaszországban szétszórt és Bianchi báró altábornagy parancsnoksága alá helyezett császári csapatok eleinte semmit sem tehettek a nagyobb erővel szemben. Később azonban, mikor megfelelő erősítéseket kaptak, megtámadták és visszaszorították Murat hadait. A négy oszlopban Nápoly felé előnyomuló seregtestek egyike Nugent alatt márczius vége felé Modenából Florenzbe vonult. A mikor ez azonban megtudta, hogy Rómából Foligno-Arezzo felé mintegy 5000 emberből álló sereg közeledik, Pistójjára húzódott vissza, miután magához vette még a mintegy 1700 katonából alakított toscanai csapatokat. A 8. vadászszázlóját két századából és a 7. huszárezred egy századából alakított előőrsök a Bisenzio folyócska vonalán állottak. Bár április 9-én Livron tábornok elszántan meg is támadta előőrseinket, ezeket vissza nem vethette, mivel keményen tartották magukat, sőt *Staszik huszár kapitány* merészen belevágott az olaszok soraiba, kik közül sokakat levágtak és elfogtak. Ugyanezen időben a Pignatelli-Strongoli tábornok vezette sereg Poggio a Cajanónál is megtámadta előőrseinket, a mi közben a szemrevételezésre kiküldött *Radisits törzskari kapitány* az ellenséges elővédre bukkant. Radisits a kíséretére rendelt 11 huszárral¹ és 14 toscanai dragonossal vakmerően rajtahajtott a nagyobb erejű olasz csapaton, ezt körülfogta, majd szétszórta és elfogta ezredesüket és 52 nápolyi gárdistájukat.²

¹ A 7. huszárezred története szerint: hét 7-ik huszárezredbeli, négy 6-ik huszárezredbeli huszár és 14 toscanai dragonos!

² Armee-Bericht aus Italien vom 12. April 1815.

Geschichte des k. u. k. Husaren-Regiments Nr. 7. 326. l.

RADISITS MIHÁLY KAPITÁNY HŐSTETE 1815 ÁPRILIS 9-ÉN.

E szép epizódot örökíti meg az a 42·2—30·5 cm. nagyságú színezett rézkarcz, mely a Történelmi Képcsarnok VII. termében a falakon elötünő korképek kiegészítéséül szolgáló tárlók képei között XII. 1. szám alatt látható.¹

Radisits kapitány e hőstetteért a Lipót-rendet kapta.

Radisits az előző évi hadjáratban is többször kitünt. Így február 17-én a Po jobb partján Cadeo és Fontana között századával, az 5. huszárezred előőrsének parancsnokával báró Prohaska ezredessel együtt megtámadta az ellenséget és négyszáz embert fogott el közülök.

Április 13-án pedig a Taro folyó balpartján éjjel három óraker, a harmadik zászlóaljja megtámadta az ellenséget s azt szétverve egy törzs- és két főtisztet és 220 közembert fogott el és 14 lovat és egy ezredzászlót zsákmányolt.

Ezután 12 órai erőszakolt menet után Fiorenczuolánál báró Senitzer tábornok csapataival az összeköttetést létrehozta — ami a következő napok győzelmeit nagyban elősegítette.²

Családjából közéletünk mai szereplői között élnek *Radisits Jenő* min. tan., az iparműv. muzeum igazgatója, *Radisits György* min. tan. a mezőgazdasági muzeum igazgatója és *Radisits István* oszt. tan. a földművelésügyi miniszteriumban, valamint *Elemér* a *Jenő* fia és *György* az *István* fia.

PILCH JENŐ,
százados.

¹ A Történelmi Képcsarnok lajstroma szerint, a kép aláírása :

Der Hauptmann Radisits, vom General-Quartiermeister-Stabe, hat mit 7 Husaren von Lichtenstein und 18 Toskanischen Dragonern die Tete der feindlichen Kolonne angegriffen und in vollkommene Unordnung gebracht; ein Oberster und 52 Mann befanden sich unter den Gefangenen

A kép jelzése lent a középén: Wien bey Joh. Schönberg.

² A *Lipót-rend* kancelláriájának irattárában 1819. évi 67. sz. a.